

Geschiedenis:

Duitsland als cultuurnatie

Keizerrijk: 1888-1914

De vraag: 'waar ligt Duitsland?' heeft veel stof doen opwaaien. Tot 1871 kende Duitsland geen duidelijke politieke staatsgrenzen. De Duitsers vonden elkaar in een gedeelde taal en cultuur. Toch bleef ook tijdens het Duitse keizerrijk de vraag actueel waar nu de grenzen van Duitsland lagen. Wie van het idee van Duitsland als *Kulturnation* uitging, hoefde zich niet te bekommeren om politieke grenzen: iedereen die de taal en de cultuur deelde was Duitser. Zo kreeg de idee van Duitsland als *Kulturnation* een (explosieve) politieke lading.

Aan het einde van de negentiende eeuw werd cultuur vertaald naar afkomst, naar etniciteit. Niet waar je was geboren, bepaalde of je Duitser was, maar wie je ouders waren. In 1913 werd dit afstammingsprincipe per wet vastgelegd in de nieuwe Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz.

Bepalend voor de Duitse nationaliteit was dus de bloedlijn (*ius sanguinis*), niet op welke bodem je geboren bent (*ius soli*). Tot in de jaren 1990 bleef het *ius sanguinis* gehandhaafd. Hierdoor konden kinderen en kleinkinderen van migranten, die al decennia lang in Duitsland woonden, zich niet laten naturaliseren, terwijl Russen die geen woord Duits spraken, maar die konden aantonen dat hun grootvader in het Duitse leger had gediend, een Duits paspoort kregen. Onder invloed van Europeanisering en globalisering is dat in 2000 sterk gewijzigd. Het Duitse naturalisatierecht is veel meer gaan lijken op dat van de andere Europese staten.

Het begrip Duitsland als *Kulturnation* wordt tegenwoordig in positieve zin gebruikt. Cultuur maakt een belangrijk deel uit van het land van dichters en denkers, zoals Duitsland al in de negentiende eeuw werd genoemd. De Duitse natie bracht grote schrijvers als Johann Wolfgang von Goethe en Friedrich von Schiller voort. In de cultuur krijgt bovendien het verleden een plaats.

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/naslagwerk/32/duitsland-als-cultuurnatie>